

A megértéshez a kulcs a ráismerés mechanizmusa

Sikerrel szólítja meg a klasszikus zenét kevésbé ismerő társadalmi rétegeket is a Budafoki Dohnányi Zenekar, amely nemcsak a népszerű művekkel, de még a kortárs darabokkal is meg tudja szólítani a közönséget. Bár a zenekar toronymagasan vezeti a hazai jegyeladási statisztikát, most mégis bajban van, a TAO megszüntetésének legnagyobb veszteseként még az idei év finanszírozása is kérdéses – minderről Hollerung Gábor zeneigazgatóval beszélgettünk.

I A zenekar rezidens zeneszerzője, Gyöngyösi Levente most különösen aktuális, hiszen az Ön vezényletével hamarosan bemutatja az Operaház A Mester és Margaritát, azt az opera-musicalt, amelyet az eddigi egyetlen koncertszerű előadáson éppen a BDZ játszott.

– Gyöngyösi Leventétől 2006-ban kértünk először művet az 1956-os évfordulóra, ez az Istenkép, amely egy egészen pazarul sikerült alkotás Szócs Géza verseire. Ezt követték a további művek, az I. szimfóniát például szintén nekünk írta. Nagyjából nyolc éve szerettem volna egy opera musicalt írni vele, ő találta meg hozzá a Bulgakov-regényt, így született meg ez a mű, és ennek a folyamatában vált Levente szép lassan rezidens zeneszerzővé a zenekarban. Egyfelől műveket ír számunkra, másfelől ő a kortárs zenei tanácsadó, aki végig hallgatja azt a rengeteg, több mint hatvan művet, amelyeket évente nekünk küldenek zeneszerzők, és ebből kiválasztja azt a tíz-tizenkettőt, amit a legjobbnak ítél meg, én pedig ebből döntöm el, hogy melyik szólaljon meg. A Mester és Margarita elkészülte után nagyon hamar megállapodtam az Operaházzal, hogy műsorra tűzik a művet, akkor még úgy volt, hogy a BDZ játssza, de közben bezárt az Opera, a tervezett időpontban mégsem nyit meg az Eiffel Műhelyház, és ezért többször tolódtott a bemutatás. Most február 7-én végre ezzel nyitják meg az Eiffelt, és most már az Operaház saját produkciójaként, a dalszínház együtteseivel, de az én vezényletemmel szólal meg. A premiértől nagy sikert várok, mert ez egy olyan crossover-mű, a szó legjobb értelmében, amely ha innen nézem, opera, ha onnan nézem, musical, a klasszikus zenei karakterek fantasztikus tárháza, amelyben a rock és a klasszikus zene viszonya is egyfajta dramaturgiai elem. Olyan darab, amelyik azokat is meg tudja szólítani, akik még Dohnányi-koncertekre sem járnak, pedig mi sportcsarnokokat is meg tudunk tölteni.

I A BDZ kezdettől kiemelten foglalkozik a kortárs művekkel. Mik a tapasztalatok a fogadtatásával kapcsolatban?

– Alapvetően jók. Miközben lényegében minden stílus irányába nyitottak vagyunk, a kiindulópontunk az,

hogy a komolyzenének akkor van hosszabb távon jövője, ha azt a társadalmi réteget, amelyik egyáltalán nem érdeklődik a klasszikus művek iránt, a saját nyelvén, a saját ízlésén keresztül szólítjuk meg, és így próbálunk zenei élményt és egyfajta motivációt adni arra, hogy hallgassanak minél több olyan zenét, amelyet klasszikus együttesek játszanak. A kortárs zenével ugyanez a helyzet. A társadalom nagy részére – különösen a fiatalokra, akik adott esetben a klasszikus komolyzenében sincsenek magabiztosan otthon, és akik számára Bach vagy Mozart is adott esetben bonyolultnak és hosszúnak tűnik – hiba lenne ráereszteni a kortárs zenének a kísérletezőbb, avantgárd irányzatait. Persze vannak pillanatok, amikor az ilyen kísérletek akár jól is elszülhetnek, de eredendően frusztrációt és elutasítást váltanak ki a hallgatóságból, hiszen a legtöbben nem értenek belőle semmit. Ezért aztán, bár nyitottak vagyunk a kortárs zene minden irányzatára, a határt tudatosan ott húzzuk meg, ahol a befogadhatóság kérdéssé válik a mindenkori közönség számára. Minden olyan koncerten, ahol kortárs zenét játszunk, igyekszünk valamivel segíteni a közönséget, például magyarázatokkal. A megértéshez a kulcs a mindig a ráismerés mechanizmusa, hiszen attól nehéz egy vadonatúj művet befogadni, hogy semmilyen fogódzkodót sem talál benne a közönség. Egy dúr harmóniára, egy disszonancia-konzonancia viszonyra, egy gyorsabb-lassabb dramaturgiára vagy a feszes tempó és a rubato ellentétre mindenki ráismer, tehát ha azok a mechanizmusok, amelyek a klasszikus zene felépítésének alapját képezik, felismerhetők egy kortárs műben, akkor az nagyobb valószínűséggel jut el a mindenkori közönséghez. Ezt nagyon tudatosan csináljuk hosszú ideje, így a zenekarnak gyakorlatilag majdnem minden koncertjén megszólal kortárs mű, ráadásul ezek egy jelentős része bemutatás vagy második előadás. Az idők során kikristályosodott, hogy kik azok a mesterek, akik ebben a szellemben komponálnak. A legelső Vajda János és a körébe tartozó szerzők: Orbán György, Selmeczi György, Csemiczky Miklós. Az elmúlt években nagyon sok fiatal zeneszerző művét is bemutattuk. Kitaláltuk a „Kortárs romantikusok” fogalmát,

és azt a sorozatot, amit a Café Budapest fesztiválon már harmadszorra játszottunk össze.

■ *A kortárs zene másfajta vetülete, a BDZ másik nagy sikerprofilja a különböző filmzenék, amelyekkel szintén olyan közönségréteget tudnak becsalogatni szimfonikus koncertekre, amelyek egyébként alapvetően távol tartaná magát a klasszikus műfajoktól.*

– A kezdeményezésünk óriási sikerét jelzi az Igazából karácsony című műsorunk, amelyet most december végén már másodszorra rendeztünk meg, és több mint tízezer jegyet sikerült eladni rá. Látszik, hogy működik az elképzelésem: van ugyan rizikója, ha az elvárhatónál, vagy a számítottnál nagyobb arányúvá emeljük az ilyen koncerteken a klasszikus zene arányát, de hosszabb távon így válik lehetővé, hogy rengeteg ember találkozzon vele. A filmzene csak egy eszköz, és nem a cél. Egyfajta kommunikációs forma a hangverseny felépítésénél. A filmzene azért érthető a közönség számára, mert a filmekben képsorok társulnak hozzá, és a néző ezáltal megérti a zene dramaturgiáját. Itt is a ráismerés fontosságáról beszélünk.

■ *Ha már közönségnevelésről beszélünk, a zenekar ifjúsági koncertjeit is meg kell említenünk, ezek szintén a sikerszériába tartoznak, rengeteg gyerek a BDZ koncertjein találkozik először a klasszikus zenével.*

– Idén először sikerült elérni, hogy a fenntartó kerületünk, a XXII. kerület összes iskolája eljött a zenekar hangversenyére, így összesen tizenötöször játszottuk el azt az egyórás műsort, amelyben a témához illően volt egy kis Harry Potter, de megszólaltak többek között A

fából faragott királyfi, a Tűzmadár, és a Varázsfuvola részletei is. Ezeken a koncerteken tetten érhető, mennyit számít, hogy Budafokon működik egy nagy presztízsű művészeti iskola, emiatt lényegesen magasabb a kerületben a zenét tanuló gyerekek aránya, és ennek a kisugárzó ereje adott esetben a zenét nem tanuló gyerekekre is hat. Érdekes volt látni, hogy akik nem önszántukból jöttek el, azok is érezhetően élvezték, talán csak a középiskolás korosztályban lehetett tetten érni egy kisebbség közömbösségét. Ebből is látszik, hogy mennyire fontos a zeneoktatás színvonala és hatékonysága, és mennyire fontos, hogy a gyermekeket minél fiatalabb korban ismertessük meg a zenével. Sajnos a koordináció hiánya, az ifjúság zenei nevelésének a szétesettsége, megkettőzöttsége és az ezen a területen tapasztalható olcsó és igénytelen megoldások nehezítik a dolgot, de ha jobban össze tudnánk hangolni ezt a munkát, akkor ennek a hatásmechanizmusa sokkal magasabb lehetne, mint gondolnánk.

■ *Sikerrel fut az ősszel megjelent dokumentumfilm a zenekarról. Az Élet, öröm, zene című film segítségével olyan munkafolyamatokba láthat be a néző, amit sokan nem is képzelnek egy zenekarról.*

– Számunkra is nagy öröm, hogy Élő Nóra, a zenekar mecénása és a BDZ Pártolói Klub alapító elnöke ötletére egy kitűnő rendező, Sólyom András örömmel vállalkozott egy film elkészítésére, mert nagyon sok jó koncert hallott tőlünk. Eredetileg az volt a terv, hogy marketing-film lesz, amely felvillantja a zenekar sokszínűségét, egy kvázi kedvcsináló képsor, amely akár részleteiben is felhasználható. Ehelyett egy erős dokumentumfilm ké-

szült, amely az együttműködésre, egyfajta alkotás-mechanizmusra fókuszál, az emberek egymáshoz való viszonyára, illetve a zenekaron belüli hierarchiára, amelyből egy olyan kép alakul ki, hogy együtt könnyebb, mint egymás ellen. Ebben nem csak a karmester és a zenekar viszonya a középpont, hanem adott esetben szólamvezetők és tuttizták, önmagukat jobbnak, másokat rosszabbnak tartó zenészek, általában együttműködésre kevésbé alkalmas kollegák belső konfliktusai. Ilyenekből majdnem minden zenekarban számtalan mennyiségű példát lehetne hozni. Nálunk is volt régebben egy feszültebb időszak, amit egy belső próbajátékkal sikerült lecsitítani. Szép lassan a zenekar megértette azt, hogy egymásra utaltak, és minőség csak akkor jön létre, ha a „közös”, az „egységesség” és az „együttesség” alapszik a munka. Ettől nem csorbul a karmesteri szerep, mert végső soron a színpadon ő az úr, vele szemben nem lehet játszani. Ugyanakkor azzal, hogy egy közös akarat megfogalmazódik, a jó és a rossz megkülönböztethetővé válik, az évek munkája során kialakul a közös gondolkodás, hogy mi a jó vagy mi a rossz, és ez a közös akarat egy olyan eredményességet teremt, ami már egy kívülálló számára is egy példaértékűvé válik. Súlyom András nagyon jó hangulatú filmet csinált, hiszen a próbákon tetten érhető a humor, én magam is igyekszem a türelmetlenséget ellensúlyozni adott esetben játékkal, viccel és lazítással, de ebben a zenészek is partnerek, ettől pedig a film kifejezetten élvezetessé vált. Mi magunk is nagyon meglepődtünk,

amikor először megnéztük, hogy milyen tükröt tettek elénk. Hízelgő ez a tükör, és mutatja, hogy ezen az úton milyen messze lehet jutni.

■ Mik a tervei a BDZ-nek az idei évre?

– Öszinte leszek: a tervek nagyok, a megvalósíthatóság viszont nagyon rosszul áll jelen pillanatban. Jelenleg úgy tűnik, hogy a BDZ a zenekarok között a TAO megszüntetésének legnagyobb vesztese. Hogy emögött elhatározott szándék van a zenekarral szemben, vagy hozzá nem értés, esetleg egyszerűen csak végiggondolatlanlás, azt nem tudom megmondani, de egyelőre nincs meg a forrás arra, hogy ezt az évet a tervek szerint végig tudjuk vinni. A zenekar mintegy 250 millió forinttal kevesebbet kapott annál, mint amit be tudtunk volna szedni év végén a TAO-pénzekből, és ami biztonságot teremtett volna erre az esztendőre. Egyelőre minden kérdéses. Ugyanakkor azt gondolom, hogy a BDZ ebben a pillanatban nem megkerülhető, az ország egyik legerősebb együttese, ma Magyarországon ez a zenekar rendelkezik toronymagasan a legnagyobb közönséggel. Az sem tölt el jó érzéssel, hogy a magyar zenei élet nagyon kevésbé képes konszenzust teremteni önmagával, és legalább alapvető dolgokban megállapodni a jövőt illetően. Sajnálatos módon a magyar zenei élet szereplői közül néhányan kizárólag a saját boldogulásukra fordították ezt a helyzetet. Ez azért is problematikus, mert a zenei terület egységesen állást foglalt abban, hogy TAO-kompensáció szempontrendszere kontraproduktív és veszélyezteti a zenei élet jövőjét. Sokan rövidlátó és felelőtlen kompromisszumot kötöttek, lehet, hogy ennek következtében számukra ebben az évben eljött a Kánaán, ám ennek a következményei mindenkit sújtani fognak, olyan elementáris kérdésekben például, mint az együttesek finanszírozásában jelen levő különbségek tovább növekedése, az utánpótlás vagy a közönség kérdése. A politikától logikailag nem elvárható, hogy jobb döntéseket hozzon, mint amit a szakma sugall számára.

Kiss Eszter Veronika

ÖSSZEVONJÁK?

Lapunk hasábjain már 2017-ben hírt adtunk arról, hogy a nagymúltú MÁV Szimfonikus Zenekar hetven év után kénytelen elhagyni a székhelyül szolgáló, illusztris Károlyi-palotát. A költözésre felszólító határozat 2018. március 31-ét jelölte meg az épület kiürítése/elhagyása céldátumaként. Mindezt azért, mert a magyar állam ezt az épületet ajánlotta fel a Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyar Ortodox Exarchátusa számára. Annak az ortodox egyháznak, amelyik a '48-as forradalom után aktívan vett részt az erdélyi megtorlásban. A zenekar azóta sem talált megfelelő próbatermet, megtűrt bérlőként ideig-óráig még használhatják megszokott helyüket. Ősszel azonban újabb, immár a zenei berkekben is ismert „mesterterv” híre érte el az együttest. Az EMMI-ből kiszivárgott hírek szerint rövidesen bezárja a kapuit a Duna Szimfonikus Zenekarnak és a Duna Művészegyüttesnek otthont adó Duna Palota, amelyet a későbbiekben más célra kívánnak igénybe venni, ezért ötletként felmerült, hogy a két székház nélküli zenekart összevonják, így már nem két, hanem csak egy zenekarnak kéne helyszínt találni. Ezért interjút készítettünk dr. Bába Szilviával és Szklenár Ferencsel az elképzeléssel kapcsolatos lehetőségeikről, azonban az EMMI (mint fenntartó) nem járult hozzá az anyag közléséhez.

(a szerk.)